

Waarheid opgeofferd voor regeringsdeelname

Er komt definitief geen parlementair onderzoek naar de Nederlandse steun aan de oorlog in Irak. D66, Groenlinks en SP hebben tevergeefs om zo'n onderzoek gevraagd. De uitkomst van het debat in de Tweede Kamer stond al bij voorbaat vast, omdat de PvdA tijdens de kabinetsformatie door de knieën ging en regeringsdeelname belangrijker vond dan waarheidsvinding.

In maart 2003 steunde de Nederlandse regering de Amerikaans-Britse aanval op Irak, die tot de val van Saddam Hussein leidde en uiteindelijk verzandde in de burgeroorlog (die officieel nog steeds niet zo mag heten) waarvan de Amerikanen vandaag de dag ook niet meer weten hoe ze er een eind aan moeten maken. Omtrent de 'politieke steun' van Nederland zijn in de loop der jaren steeds meer vragen gerezen. Zo heeft de regering altijd volgehouden dat er geen reden was om aan de aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak te twijfelen. Maar uit documenten die het televisieprogramma Reporter recentelijk aanhaalde, blijkt dat die twijfel er wel degelijk was.

Inlichtingendiensten plaatsten grote vraagtekens bij de bewering dat Irak massavernietigingswapens zou hebben, maar "onwaarschijnlijk" werd al snel "niet uit te sluiten". En ook VN-wapeninspecteurs hebben achteraf verklaard dat zij meenden dat Irak waarschijnlijk geen massavernietigingswapens had. Maar hun mening was tegen dovemansoren gericht. Ook heeft de regering steun aan de oorlog gegeven terwijl daarvoor (zo blijkt uit documenten) geen "sluitende juridische basis" was, zoals Balkenende altijd heeft beweerd. En ten slotte heeft de regering steeds volgehouden dat Nederland de oorlog steunde omdat Saddam Hussein zich bij herhaling niet wenste te houden aan resoluties die door de Verenigde Naties waren aangehouden. Maar dat is een argument dat er door de regering pas later bijgehaald is. Aanvankelijk volgde Balkenende de lijn van de Verenigde Staten: Saddam Hussein heeft massavernietigingswapens en daarvan gaat een acute dreiging uit.

Al met al heeft het er alle schijn van dat de Nederlandse regering in 2003 de oorlog in Irak steunde onder druk van de Verenigde Staten. Nederland wilde een trouwe bondgenoot zijn. Ben Bot, destijds Minister van Buitenlandse Zaken, zei in 2005 dat het "achteraf bezien" toch niet zo verstandig was geweest om de oorlog tegen Irak te beginnen. Je zou toch denken dat het dan zinvol is om te kijken hoe de regering toch tot die niet zo verstandige beslissing is gekomen. In andere landen is die discussie de afgelopen jaren wel gevoerd. Maar hoe de Nederlandse regering tot het besluit kwam om de oorlog in Irak te steunen, zal (in ieder geval voorlopig) in nevelen gehuld blijven.

En dat laatste is misschien nog wel erger dan de ware motivatie van de regering om de oorlog te steunen. Kwesties van oorlog en vrede zijn zwaarwegend en de consequenties vergaand. Daarom vraagt betrokkenheid bij een oorlog om brede steun. Terecht wilde het kabinet destijds een "breed gedragen mandaat" (d.w.z. niet alleen steun van de regeringspartijen, maar ook van de -belangrijkste-oppositiepartijen). Nu het wenselijk blijkt om de gang van zaken rondom de Nederlandse steun aan een nader onderzoek te onderwerpen, blijken dat soort overwegingen ineens niet meer zo relevant. De machtsvraag wordt ineens belangrijker dan waarheidsvinding.

Jarenlang pleitte de PvdA bij monde van fractiespecialist Bert Koenders voor een parlementair onderzoek. Maar toen Koenders Minister van Ontwikkelingssamenwerking kon worden, zette hij zijn principes opzij en conformeerde hij zich aan het 'nee' dat de drie coalitiepartijen hadden afgesproken. Net als veel andere PvdA'ers maakt Koenders zich ervan af door te wijzen op de afspraak dat bij Nederlandse deelname aan een gewapend conflict in de toekomst altijd een VN-mandaat ten grondslag moet liggen. Een prima standpunt, maar niet relevant voor de vraag hoe het zit met de waarheidsvinding over het verleden. Ook Han Noten, de fractievoorzitter van de PvdA in de Eerste Kamer, is altijd voorstander van een onderzoek geweest. Maar op het moment dat het erop aankomt, zegt hij zich gebonden te voelen aan de afspraak in het regeerakkoord. Geen onderzoek dus. Dit is dus hoe de PvdA politiek bedrijft: de waarheid is ondergeschikt aan regeringsdeelname.

Maar niet alleen de PvdA is schuldig aan het feit dat er geen onderzoek komt. Het was het CDA dat zich tijdens de formatieonderhandelingen onwrikbaar opstelde. Balkenende wilde geen onderzoek en dat standpunt was niet onderhandelbaar. Die houding is veelzeggend voor het democratisch gehalte van onze minister-president, maar geeft ook blijk van onzekerheid. Immers: Balkenende beweert dat de regering de Tweede Kamer inderdaad altijd juist en volledig heeft geïnformeerd. Maar blijkbaar is hij er toch niet zo zeker van dat dit altijd is gebeurd. In politiek-Den Haag is dat een doodszonde en

dus is Balkenende er alles aan gelegen om te voorkomen dat de onderste steen naar boven komt. En ook de VVD voelt niets voor een onderzoek. Zouden de liberalen bang zijn voor de waarheid omdat de Minister van Defensie destijds van VVD-huize was?

En dus stelt Balkenende IV zich op hetzelfde standpunt als Balkenende II en III: de regering heeft op goede gronden besloten de oorlog te steunen, de Tweede Kamer heeft daar altijd alle informatie over ontvangen, dus een parlementair onderzoek is niet nodig. Maar dan blijft toch de vraag: wat is er dan tegen een onderzoek? Als het waar is wat Balkenende zegt, dan zal dat toch ook uit een onderzoek blijken? En dan zijn daarmee toch alle twijfels en vragen van tafel? Maar zo zit het natuurlijk niet. Wie niet wil dat er naar de waarheid wordt gezocht, wekt op z'n minst de schijn die waarheid te willen verzwijgen.

De drie coalitiepartijen hebben tijdens de formatie besloten om de Tweede Kamer, die de regering dient te controleren, de mogelijkheid te ontnemen om een parlementair onderzoek naar de werkelijke gang van zaken rond de besluitvorming te onderzoeken. Dat besluit, door CDA, PvdA en CU gezamenlijk genomen, is een aantasting van de democratie. In een democratie behoort de volksvertegenwoordiging een vrije afweging te kunnen maken ten aanzien van de bevoegdheden die zij wil inzetten om haar functie als controleur van de regering te vervullen. De regeringspartijen hebben dit bij voorbaat onmogelijk gemaakt. Niet tijdens een open parlementair debat, maar achter gesloten deuren.

Menno van der Land

4 april 2007